

CEZA ADALET SİSTEMİ İÇERİSİNDE MAĞDUR ÇOCUKLARIN İKİNCİL MAĞDURİYETİ¹

Zeynep TEKİN BABUÇ²

Ceza adalet sistemi içerisinde mağdur çocuklar, onları adli sürecin içerisinde sokan birincil mağduriyete ek olarak ikincil mağduriyete maruz kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı, mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkarak, mağdur çocukların yaşadığı ikincil mağduriyetin, kurumsal etnografik yöntem ışığında adli sistemin kurumsal işleyişi ve organizasyonu ile bağlantısının ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, adli sisteme mağdur çocuk sıfatıyla dahil olmuş olan 24 çocuk ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve adli sistemin mağdur çocuğa yönelik iş süreçleri ve organizasyonu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları, adli süreç içerisinde mağdur çocuğun, yaşadığı olayı birçok farklı kişiye tekrar tekrar anlatmak, hakları, hukuki süreç ve terminoloji konusunda bilgilendirilmemek, fiziki koşulların yetersizliği nedeniyle sanıkla ve istemediği diğer kişilerle yan yana gelmek, adli sistem aktörleri tarafından gelişim özelliklerinin ve ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı sağlıklı bir iletişime maruz bırakılmak gibi ikincil mağduriyete sebep olan durumlarla karşı karşıya kaldığını, bütüncül ve işlevsel bir mağdur destek sisteminin olmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Mağdur Çocuk, İkincil Mağduriyet, Kurumsal Etnografya, Ceza Adalet Sistemi

¹ Bu çalışma yazarın Prof. Dr. Nuray KARACA danışmanlığında hazırlanan ve 07.02.2018 tarihinde Atatürk Üniversitesi tarafından kabul edilen Doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü

SECONDARY VICTIMIZATION OF CHILD VICTIMS IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

ABSTRACT

In criminal justice system, child victims are subjected to secondary victimization in addition to the primary victimization that puts them into judicial process. The purpose of this study is to reveal the connection between the secondary victimization experienced by child victims and institutional functioning and organization of judicial system in the light of the institutional ethnographic method. In this context, semi-structured interviews were carried out with 24 children who were included in the judicial system as child victim and processes and organization of the judicial system for child victim were examined. Findings show that, in judicial process, child victims experience secondary victimization by repeatedly telling the incident to many different people, not being informed about their rights, legal process and terminology, coming together with undesired people because of insufficiency of physical conditions, undergoing an unhealthy communication with judicial system actors in which their developmental needs were not taken into account and there is a lack of a holistic and functional victim support system.

Keywords: Child Victim, Secondary Victimization, Institutional Ethnography, Criminal Justice System

1. GİRİŞ

Mağdur, “aleyhine suç işlenen ve suçtan doğrudan doğruya zarar gören kişidir” (Balo, 2013, s.377). Bir suçun mağduru olan kişi 18 yaşının altında olduğunda, suç mağduru çocuk olarak tanımlanmaktadır. Ceza adalet sisteminin öncelikli olarak suç faillerinin yakalanması, yargılanması ve cezalandırılmasına odaklanmış olması nedeni ile sistem mağdurları ve onların ihtiyaçlarını çoğu zaman ihmal edebilmektedir (Erzurumluoğlu, 2013, s. 92). Mağdur konumunda olan yetişkinler için dahi karakol ve adliyede bulunmak endişe verici ve rahatsız edici olabilirken, hukuki süreçlere ve kavramlara yabancı ve gelişim düzeyleri itibariyle özel korunma gereksinimleri olan çocuklar, adli süreçlerde oldukça örselenmekte ve ikincil mağduriyetlere maruz kalmaktadır.

1980 yılında ilk kez ikincil mağduriyet veya ikincil zarar kavramından bahseden kişi olan Martin Symonds, ikincil mağduriyeti, bir suça ilişkin mağduriyet sonrasında mağdurun ihtiyacı olan onaylanma ve desteği bulamaması ve ilgili profesyonel otoriteler tarafından olumsuz, yargılayıcı ve reddedici bir tutum görmesi olarak tanımlamıştır (akt. Wemmers, 2013, s. 221). Ceza adalet sistemi, mağdurların ikincil mağduriyetine yol açabilmesi bağlamında çeşitli araştırmalara konu olmuştur. İkincil mağduriyet posttravmatik stres belirtileri, özgüven kaybı, geleceğe inancın azalması ve adli sisteme olan güvensizlik ve adil bir dünyaya inancın azalması ile doğru orantılıdır (Campbell ve Raja, 1999; Orth, 2002).

Çocuk adalet sistemi, özellikle 2000’li yıllar itibariyle, mağdur ve suçlu bireylerin gereksinimleri ile toplumun gereksinimlerini uzlaştıracı amacında olan onarıcı adalet yaklaşımından etkilenmiştir (Balo, 2013, s. 56). Suçu cezalandırma amacı güden cezalandırıcı adalet anlayışından farklı olarak, onarıcı adalet anlayışı suçun ortaya çıkardığı zararın giderilmesini amaçlamaktadır (Balo, 2013, s. 56). Mağdurların hak ve ihtiyaçlarına yönelik yaklaşımların ön plana çıkmasıyla, adli süreçlere bağlı ikincil mağduriyet konusu da çözüme ihtiyaç duyan bir sorun alanı olarak ulusal ve uluslararası tartışmaların konusu olmaya başlamıştır. Türkiye, Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinde, ceza odaklı bir adalet anlayışının hâkimiyetinden, mağdur odaklı ve onarıcı bir adalet anlayışına yönelen adımlar atma eğiliminde olsa da,

bu çabalar daha çok mevzuat değişiklikleri ile sağlanmaya çalışılmış; bu çerçevede hayata geçirilmeye çalışılan Çocuk İzlem Merkezi, Adli Görüşme Odaları gibi uygulamalar henüz yerleşik bir bakış açısı ve uygulama değişikliğine yol açamamıştır. Halen gelişme evresinde olan Türk ceza adalet sisteminde “çocuklara yönelik tezat yaklaşım örneklerinin fazlalığının en önemli nedeni, Türkiye’de bütüncül bir çocuk politikası olmayışıdır” (Balo: 2013, s. 28). Türkiye’de Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi birçok kurum ve kuruluş, hem adalet sistemi içerisinde hem de diğer sosyal alanlarda çocukların yüksek yararının öne çıkarılmasına ilişkin politikalar üretmeye yönelik stratejiler belirlese de, bu stratejilerin hayata geçirilmesinde çalışmalar bütüncül bir planlama çerçevesinde yürütülmemektedir. Bu hizmet yaklaşım modeli, kurumların sorumluluğu açısından hizmetlerde bir eksiklik ortaya çıkarmamaktadır, ancak adli sistemden hizmet alan çocuklar açısından sistemin bütüncül şekilde işlemeyişi ikincil mağduriyetlere neden olmaktadır (Balo, 2013, s. 29).

Bu çalışmanın ana konusu olan mağdur çocukların ikincil mağduriyet sorununu, adli sistemde görev yapmakta olan avukat, hâkim, savcı, sosyal çalışma görevlisi gibi aktörlerin kişisel tutumlarına veya mevcut mevzuat ve uygulamaların eksikliklerine indirgemenin yetersiz bir yaklaşım olacağı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, mağdur çocuğun adli sistem içerisinde maruz kaldığı ikincil mağduriyetin gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasında kurumsal etnografya yönteminin mağdur çocukların deneyimleri ve kurumsal işleyiş arasında bağlantı kurulmasında bir köprü sağlayacağı düşünülmektedir. Kanadalı sosyolog Dorothy Smith tarafından geliştirilmiş olan kurumsal etnografya yöntemi, gündelik yaşamda dahil olunan sosyal süreç ve uygulamaların insanların deneyimlerini nasıl örgütlediğini anlamaya çalışır (Öztan, 2013, s. 37). Kurumsal etnografya bir uzmanın deneyimlerini kullanmak yerine, insanların gündelik yaşam deneyimlerini araştırmanın başlangıç noktası olarak ele alan ve bilgiye dönüştüren bir kaynaktır (Smith, 2005, s. 1). Kurumsal etnografya kurumsal bir düzen içerisinde bir bakış açısının başlangıç noktası olarak ele alınması ile başlar ve araştırmanın başlangıç noktası olarak ele alınan kişilerin kurumsal düzendeki ilişkilere ve işleyişe ilişkin bakış açılarını, gerçek yaşam deneyimlerini, kaygılarını ve sorunlarını

araştırmaya çalışır (Smith, 2005, s. 32). Bu bağlamda, bu çalışma için kurumsal etnografya, çalışmanın başlangıç noktası olarak ikincil mağduriyetin öznesi olan mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkmaya elverişli bir kuram olması açısından da tercih edilmiştir.

Kurumsal etnografya, kurumsal yapılara ilişkin bilgiyi şekillendiren sosyal ilişkilerin nasıl organize edildiğini ve mevcut haline dönüştüğünü anlamaya ve yönetim ilişkileri olarak tanımlanan, kurumsal yapılara gömülü iktidar mekanizmalarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Selveraj, 2014). Kurumsal etnografya bunu yaparken deneyimler ve organizasyon yapısı arasındaki bir kurum, işletme veya çalışma alanı ile sınırlı olmayan yönetim ilişkileri ağına bakar. Yönetim ilişkileri, kurumsal aktörlerin gündelik pratiklerini şekillendiren metin dolayimli sosyal ilişkiler ağı olarak da adlandırılabilir (Selveraj, 2014). Akademik, mesleki, bürokratik bilgi ve uygulamaların ve bunlara ait kategorilerin ve kavramların oluşturduğu yönetim ilişkileri ağı, gerçek yaşam deneyimlerini sürekli olarak nesneleştirerek kurumsal işleyişin kullanımına uygun metinsel işlere dönüştürür (DeVault, 2008, s. 8). Yönetim ilişkileri, deneyimlerin nesneleştirilmesi ve deneyim sahibine yabancı bir dilde metinselleştirilmesi yoluyla, kurum içi aktörler ve kurum dışı özneler arasında eşitsizliklerin üretildiği bir güç ilişkisi yaratır. Yönetim ilişkilerinin sosyal ilişkileri nasıl düzenlediği ve şekillendirdiği yerel düzlemde tamamen görünür değildir ve bu derine gömülmüş yönetim ilişkileri ağı görünür olan ve gerçekte deneyimlenen arasında bir farklılık yaratır. Bu bağlamda, kurumsal etnografya, yönetim ilişkileri ile şekillenen ve gündelik aktiviteleri koordine eden bilgi ile gündelik yaşamın yerel bilgisi arasında bir “çatallaşma” (bifurcation) olduğuna vurgu yapar (Grahame ve Grahame, 2009, s. 299). Kurumsal etnografya, gündelik yaşam deneyimi ve kurumsal işleyiş arasındaki bağlantıları inceleyerek, bu çatallaşmanın nasıl oluştuğunun ve gündelik yaşama nasıl etkileri olduğunun görünür hale gelmesini amaçlar.

Kurumsal etnografyada kurumdan kastedilen, birçok alan ve mekânda işlemekte olan koordineli ve kesişen iş süreçleridir (DeVault ve McCoy, 2006, s. 17). Kurumsal etnografya işin yerine getirilmesinde neyin gözleneceğini, tanımlanacağını ve kayıt altına alınacağını belirleyen kavramsallaştırmalar, teoriler,

siyasalar, yasalar, planlar gibi düzenleyici çerçevelerin yerel düzeyde insanların işlerini nasıl koordine ettiğini ortaya koyarak mikro ile makro düzey arasındaki bağlantıyı vurgular (Öztan, 2013, s. 44). Düzenleyici çerçeveler yoluyla yürütülen bu sosyal ilişkiler ağı, kurumsal görünümde olsa da toplumdaki mevcut idari, mesleki, akademik ve medyaya ilişkin güç ilişkilerini içerisinde barındırır (DeVault, 2008, s. 7).

Bu çalışmada, adli sisteme mağdur çocuk sıfatıyla dahil olan çocukların ikincil mağduriyete ilişkin deneyimlerinin kurumsal etnografik yöntem kullanılarak görünür hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın bir başka amacı da, mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkılarak, adli sistemde yaşanan ikincil mağduriyetin, adli sistemin işleyişi ve organizasyonu ile bağlantısının ortaya konulmasıdır. Çalışmanın ana varsayımı, kurumsal sistemin düzen ve uyum içerisinde çalışma önceliği doğrultusunda, adli sistemde mağdur çocuğa yönelik gerçekleştirilen prosedürlerin, iş ve metin akışının ve bu sistemde görev yapmakta olan aktörlerin ortaya çıkardığı kurumsal işin, adli sisteme mağdur çocuk sıfatıyla dahil olan çocukların ikincil mağduriyetlerine yol açabildiği yönündedir. Ceza adalet sisteminin, ikincil mağduriyetler bağlamında bütüncül ve gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirilebilmesi için mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkmanın doğru bir başlangıç noktası olacağı ve bu çalışmanın çocuk odaklı adalet sistemi bakış açısını ön plana çıkararak bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, ceza adalet sisteminde mağdur çocuğa ilişkin yürütülen iş ve ikincil mağduriyet ilişkisinin mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkılarak kurumsal etnografik yöntemle ortaya konulması sorunsalı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu'ndan alınan onay ve görüşler doğrultusunda, Ankara, Ankara Batı ve Mersin Adliyeleri Çocuk ve Ağır Ceza Mahkemeleri'nde dava sürecinde bulunan 24 mağdur çocuk ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme hakkında yazılı ve sözlü olarak

aydınlatılmaları ve yazılı onayları alınması sonrasında, kartopu örneklem seçimi yöntemiyle iletişime geçilen 13-17 yaşları arasındaki 24 mağdur çocuk (5 erkek, 19 kız) ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

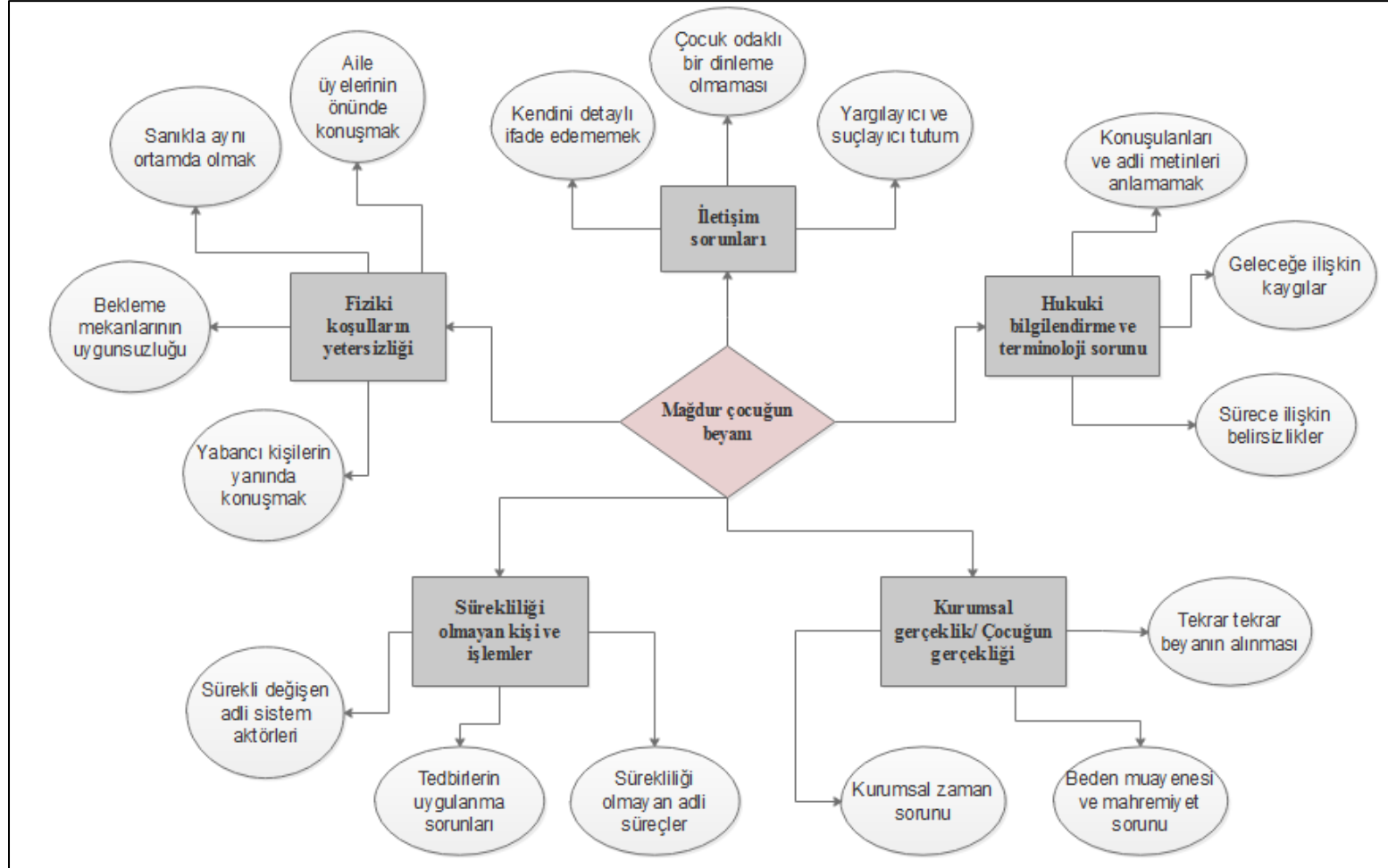
Ayrıca, kurumsal etnografik yöntemin görünür hale getirmeye çalıştığı kurumsal yönetim ilişkileri ağının araştırılabilmesi için, 15.06.2016 ve 10.07.2016 tarihleri arasında Ankara ve Ankara Batı adliyelerinde, 01.12.2016 ve 24.12.2016 tarihleri arasında Mersin Adliyesi ve Mersin Çocuk İzlem Merkezi'nde adli sistemin mağdur çocuklara yönelik işleyişine ilişkin gözlem ve evrak incelemesi yapılmıştır. Kurumsal etnografik yöntem ışığında gerçekleştirilen kurumsal işleyişi ilişkin gözlem ve evrak incelemelerine ilişkin analizler, yazarın doktora tezinde mağdur çocuk görüşmelerinden ayrı bir başlık olarak sunulmuştur (Tekin Babuç, 2018). Ankara ve Ankara Batı adliyelerinin bulunduğu Ankara ili Türkiye'nin başkenti ve merkezi konumda bulunan illerinden biri olması sebebiyle seçilmiştir ve hizmet verdikleri kitlelerin genişliği ve farklı sosyo-demografik özellikleri nedeniyle Ankara ve Ankara Batı adliyeleri çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü bir diğer adliye olan Mersin adliyesinin bulunduğu Mersin ili ise özellikle Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerinden yoğun şekilde göç almış ve almaya devam ediyor olması itibarıyla kozmopolit bir temsile sahip olması ve Türkiye'nin merkez ve batısı dışında kalan sosyo-kültürel farklılıkları yansıtması bağlamında çalışma için tercih edilmiştir.

Mağdur çocukların adli süreçlerde yaşadığı ikincil mağduriyetin en temel nedenlerinden biri olan yaşadıkları olayı tekrar tekrar anlatmak durumunda olma durumu, mağdur çocuklarla gerçekleştirilen görüşmeler için de etik bir kaygı olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda görüşme öncesinde çocuklara mağduriyet yaşadıkları olaya ilişkin bilgi istenmediği, yalnızca adli süreçlerde karşılaştıkları olumlu ve olumsuz deneyimlere ilişkin görüşme yapılmak istendiği ifade edilmiştir. Yine de sadece adli süreçteki deneyimlerine ilişkin görüşme gerçekleştirilse de, çocuklar için onları adli sürece getiren olayları da bu çalışma vesilesiyle hatırlamanın örseleyici olabileceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple görüşme öncesinde, mağdur çocuğa ve velisine/kurum yetkilisine görüşmenin bu açıdan olumsuz bir etkiye yol

açabileceği belirtilmiş ve onay vermeden önce bu hususun dikkate alınması istenmiştir. Görüşmeler esnasında, mağdur çocukların deneyimlerinin gerçekte olduğu gibi yansıtılabilmesi ve kesintiye uğramadan dinlenilebilmesi için sessiz bir dinleyici olarak kalınmaya gayret gösterilmiş ve kendilerini rahat şekilde ifade etmeleri desteklenmeye çalışılmıştır. Görüşmeler sonunda, çocuklardan geri bildirim almak amacıyla, görüşmede sorulan sorulara veya görüşme sürecine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Görüşme yapılan çocuklardan görüşme sürecine ilişkin olumsuz geribildirim veren olmamıştır. Çocuklardan bazıları adli sürece ilişkin deneyimlerini paylaşmaktan mutlu olduklarını, düşüncelerinin önemsendiğini hissettiklerini dile getirmişlerdir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında mağdur çocuklar ile yapılan görüşmelerin tematik analizi doğrultusunda, mağdur çocukların belirli kodlara ilişkin benzer deneyimleri olduğu görülmüş ve bu benzer deneyimler bir araya getirilerek benzer temalar altında gruplandırılmıştır. Bu şekilde gerçekleştirilen kodlar ve temalar oluşturma sürecine ilişkin tematik haritalandırma Şekil 1’de sunulmaktadır. Mağdur çocuklarla yapılan görüşmelerden elde edilen kodlar yuvarlak şekiller içerisinde, ilişkili kodların bir araya getirilmesi ile oluşan beş ana tema ise dikdörtgen şekiller içerisinde gösterilmiştir. İlgili kodlar ve bağlantılı oldukları temalar, şekilleri birbirine bağlayan çizgilerle gösterilmiştir. Şekillerin sıralanış biçimi ve ilgili bağlantılar arasında herhangi bir hiyerarşik ilişki bulunmamaktadır. Çalışmaya katılan mağdur çocukların anlatımları M1, M2, M3, vb. şeklinde kodlanarak, belirtilen beş tema başlığı altında incelenmeye çalışılmıştır.



Şekil 1. Tematik Haritalandırma

3.1.Kurumsal Gerçeklik/Çocuğun Gerçekliği

Kurumsal etnografik yöntem, kurumsal işi organize eden yönetim ilişkileri ağının, düzenleyici çerçeveler yoluyla kişinin gerçek yaşam deneyimini kurumsal bilgiye dönüştürdüğünü ifade eder. Bu bilgi işleme süreci, gerçek yaşam deneyimi ve kurumsal gerçeklik arasında bir çatallaşmaya yol açar. Ceza adalet sistemi de, kurumsal öncelikleri doğrultusunda, mağdur çocuğun deneyimini hukuki dil ve çerçeveler içerisinde düzenleyerek bir dosya unsuruna dönüştür. Ortaya çıkan kurumsal bilgi, çocuğun öznel deneyiminden farklılaşmış, dönüştürülmüş bir gerçekliktir.

Mağdurun beyanının alınması süreci, mağdur çocuğun adli sürece resmi olarak dahil olduğu ilk süreçtir. Mağdur beyan alımı suçun tespiti, tanımlanması, belirli kategorilere sokulması bağlamında ceza adalet sistemi açısından oldukça önemlidir. Ceza adalet sistemi bir deneyimin ortaya çıkmasına yol açan faktörlere ve deneyime değil, belirli bir olaya odaklıdır (Pence, 1997, s. 37). Bu süreçte adli sistemin önceliği, belirli bir olay çerçevesinde cezai bir suçun gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin bilgileri aramaktadır. Mağdur çocuğun beyanda bulunurken nasıl hissettiği, neye ihtiyaç duyduğu, bundan sonra ne olacağına dair endişeleri, ceza adalet sisteminin ihtiyaç duyduğu öncelikli bilgi değildir. Adli sistemin suçun tanımlanması ve kategorilendirilmesine yönelik öncelikleri, adli sistem aktörlerinin mağdur çocuğun anlatımlarını bu öncelikler doğrultusunda süzgeçten geçirerek dinlemesine yol açmaktadır. Bir adım daha öteye giderek, sistemin hızlı işleyişi için, mağdur çocuğun yalnızca sistemin istediği detayları anlatması beklenebilmektedir. Çalışmaya katılan mağdur çocukların deneyimleri, kurumsal işleyiş içerisinde çocuğun kendini istediği şekilde ifade etmesine imkân verilmediğini ortaya koymaktadır:

M1 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Ben olayı iki gün önceden anlatmaya başladım bağlantıyı kurabilsin diye. Çünkü o kavga ettiğimiz kişilerle öncesinde de bir husumet vardı. Savcı buna müdahale etti. Olay yerinden itibaren anlat dedi. Kısa kesti yani anlatımımı. Olayı anlatış şeklime karışmasaydı daha iyi hissedebilirdim.”*

M2 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Savcı olayı anlatmamı istedi. Biraz sertti. O da onun kişiliği. Uzatmak istemiyordu görüşmeyi. Kısa kesmemi ister gibiydi. Cümleyi bitirmeden yazdırıyordu.”*

M13 (16 yaşında kız çocuğu): *“Öğretmenlerimle birlikte karakola gittim. Karakolda biraz sert davrandılar yalan söylüyor muyum diye. Tam bir şey anlatacağım, kısa kes gibi cümleler söylüyorlardı. Biraz korktum bana kötü davranınca.”*

Mağdur çocukların adli süreçte birden fazla kez beyanlarının alınması da, adli sürecin kurumsal gerçekliklerinden biridir. Adli bir olayda, gerçeğin açığa çıkarılması sürecinde sanığın haklarının korunması esastır. Çünkü yanlış verilecek bir karar ya da usulüne uygun olmayan şekilde yürütülen bir dava, haksız bir mahkumiyete ve sanığın haklarının gasp edilmesine yol açabilir. Bu süreçte mağdurun ikincil örselenmeden korunması ve sanığın haklarının gözetilmesi arasındaki dengenin sağlanması oldukça zor ve hassas bir yaklaşım gerektirir. Bu açıdan, karar verici konumda olan yargı profesyonellerinin üzerindeki sorumluluk yüksektir. Genel olarak, ceza adalet sistemi içerisinde sanığın haklarının korunması, mağdur çocuğun ikincil örselenmeden korunmasına kıyasla daha yüksek önemde görülmektedir (Barry vd., 2006, s. 9). Bu kurumsal öncelik, mağdur çocuğun beyanının çeşitli aşamalarda tekrar alınmasında etkili olabilmektedir.

Adli sisteme dahil olan çocuklara ilişkin yapılan bir çalışmada, sürekli aynı beyanı tekrarlamak durumunda kalmaktan ötürü, mağdur çocukların bir an önce adli süreçten kurtulmak için olayları kısa şekilde anlatma veya kendilerinden beklenenleri söyleme eğilimde olabilecekleri ifade edilmiştir (Demir Gürdal, 2015). Adli sistemde gerçekleştirecek yasal düzenlemelerin temel amacı, çocukların en az stres duyacağı koşullarda, onlardan en sağlıklı şekilde bilgi alabilmeyi sağlamak olmalıdır (Barry vd., 2006, s. 23). Bu bağlamda adli sisteme dahil olmak durumunda kalan çocukların tekrar beyanının alınmasının gerekli görüldüğü durumlarda özelleştirilmiş prosedürlerin olması ve özel önlemlerin alınması önemli bir ihtiyaçtır.

Görüşme yapılan mağdur çocuklar adli süreçte tekrar tekrar aynı beyanı anlatmanın örseleyiciliğinden bahsetmişlerdir:

M7 (13 yaşında kız çocuğu): *“Çocuk Şube ’de ve Çocuk İzlem Merkezi ’nde ifadem alındı. Başka bir odada avukat ve savcı var dediler. Başka birileri de vardı. Psikolog ifademi aldı. Yorgun ve uykusuzdum. Aynı soruların sorulması yordu, sinirlendim. Bir defa sorsalar bence yeter.”*

M21 (13 yaşında kız çocuğu): *“Karakola 4-5 kez gittim. İlk karakola gittiğimde sürekli başka karakollara gönderildim. İfadelerle günlerim geçti. Çok rahatsız oldum bu konudan. Hep ifade üstüne ifade verdim. Hangi karakola bağlı olduğumu çözemediler bir türlü. Çocuk Şube ’ye ve iki diğer karakola daha gittim. En son yine Çocuk Şube ’ye götürdüler. Sonuçta hep gidip ifade veriyorum ama olumlu da olsa, olumsuz da olsa bir şey değişmiyor.”*

Kurumsal gerçeklik ve çocuğun gerçekliği arasında çatallaşmanın görüldüğü durumlardan biri de soruşturma, kovuşturma ve temyiz süreçlerinde geçen zamanın, çocuğun yaşantısı açısından endişe ve belirsizliklerle geçen uzun süreler olduğu gerçeğidir. Kurumsal işleyiş açısından gerekli ve normal kabul edilen süreçler, çocuklar için birçok belirsizlik ve kaygıyı beraberinde getiren oldukça uzun süreçlerdir. Bu bekleyiş ve belirsizlik süreci, adli sürecin yarattığı diğer olumsuzluklara ek olarak başka bir stres kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır (Barry vd., 2006, s. 17). Görüşme yapılan mağdur çocuklar, dava sonuçlanma sürelerinin uzunluğunun ve bu süreçte yaşadıkları kaygı ve belirsizliklerin onların yaşamlarına etkilerinden bahsetmişlerdir:

M18 (17 yaşında kız çocuğu): *“Dava süreci beş yıldır sürüyor. Tüm bu süreçte ölümü bile düşündüm. Adliyeye üç dört kez gittim. İki defa da hastaneye gittim. Olayları tekrar sormaları ve anlatmak zorunda olmam kötüydü. Sürekli mahkemeler ertelendi. Davam hemen sonuçlansa iyi olurdu.”*

M2 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Duruşma süreci bir buçuk yıldır sürüyor. Tam unutuyorum tekrar duruşma oluyor, tekrar üzülüyorum. Hep beyanlar alınıyor ama bana bilgi verilmiyor. Üç defa duruşmaya gittim.”*

Sürekli aynı ifade alınıyor, aynı sorular soruluyor ama çözüm bulunmuyor. Karakoldan karakola, oradan Çocuk Şube'ye gönderdiler. En son da duruşmalar. Yoruldum artık.”

M24 (13 yaşında kız çocuğu): *“Duruşmaya iki defa gittim ve her şeyi anlattım. Aynı şeyleri tekrar tekrar anlatmak yorucuydu. 6 aydır devam ediyor adli süreç ve hep aynı şeyleri anlatmaktan yoruldum ama bir karar yok hala. Okulumla ilgilenmek istiyorum.”*

Kurumsal gerçekliğin mağdur çocuklar için ikincil mağduriyete yol açabildiği konulardan biri de somut gerçeğin açığa çıkarılması bakımından özellikle cinsel suçlara ilişkin konularda zorunlu görülen, mağdur çocuğa ilişkin olarak gerçekleştirilen beden muayenesi konusudur. Adli sistemin kurumsal öncelikleri doğrultusunda, mağdur çocuk beden muayenesi konusunun neden gerekli olduğu konusunda yeterince aydınlatılmadan rıza vermeye zorlanabilmektedir. Görüşme yapılan mağdur çocuklardan bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

M23 (16 yaşında kız çocuğu): *“Polis bir bayan vardı. Beni muayeneye götürürken iterek götürdü, kaçacakmışım gibi. “Seni muayene edeceğiz istiyor musun dediler, ben daha cevabımı vermeden “sen istesen de istemesen de zorla edeceğiz zaten” dediler. Bana söz hakkı vermediler”.*

M17 (17 yaşında kız çocuğu): *“Çocuk şube müdürlüğünde beni polis karşıladı, orada 2 saat kaldım. Polisler ifademi aldı. Avukat da vardı. Ama tutumu sert ve soğuktu. Çok rahat hissetmedim. Muayeneye gitme konusunu sorduklarında ben istemedim. Avukat yüksek bir ses tonuyla “hazır buradayken muayene ol” dedi.”*

Cinsel suç mağduru çocukların adli tıp uzmanınca yapılacak iç ve dış beden muayenesine onay vermemesi durumunda mahkeme kararı ile yapılan zorla muayene çocuklar için örseleyici olabilmektedir ve çocuğun bu hususta doğru bilgilendirilmesi ve onayının neden önemli olduğu konusunda ona rehberlik edilmesi oldukça önemlidir (Kırımsoy vd., 2013, s. 103). Kurumsal öncelikler ve çocuğun gerçekliği arasındaki

farklılıkları ortaya koyan bu deneyimler, mağdur çocukların adli süreç ve işlemlere ilişkin çocuk odaklı bir yaklaşım ve duyarlılıkla bilgilendirilmediğini ortaya koymaktadır.

3.2. Sürekliliği Olmayan Kişi ve İşlemler

Adli sistemde mağdur çocuğa sunulan hizmetlere ilişkin sıkıntılı hususlardan biri sürekliliğin olmamasıdır. Adli sistemde sosyal çalışma görevlisi, avukat, adli görüşmeci gibi aktörler zaman zaman destek kişisi rolünü üstlenmektedir ancak bu rolleri süreklilik arz etmemektedir. Mağdur çocuk için her aşamada farklı bir kişi ile temas etmek, gerçekten desteklendiğine dair inancının azalmasına ve adli sisteme güven duyamamasına yol açmaktadır. Yapılan görüşmelerde, çocukların görüşme yaptıkları kişilerin her aşamada sıkça değiştiği, mağdur çocukların kendileri ile temas eden adli sistem aktörlerinin rollerini yeterince anlayamadıkları ve süreç içerisinde belirli destek kişileri tarafından uygun ve sürekli şekilde desteklenmedikleri görülmektedir:

M16 (17 yaşında kız çocuğu): *“Duruşmada yanımda başka bir avukat vardı. Aynı avukat değildi. Farklı avukatlar olması beni rahatsız etmedi. Çünkü o da benden bir bilgi almadı, bana bir şey sormadı. Duruşma öncesi avukatı görmedim. Duruşmada ben senin avukatınım dedi, o kadar. Duruşmadan sonra sonuç ne diye sormak isterdim ama hiçbir şey demeden gitti, soramadım.”*

M14 (17 yaşında kız çocuğu): *“Ben her ifade verdiğimde avukat geliyordu. Farklı avukatlar geldi hep. Geliyorlar, ifadeyi okuyorlar, imza atıyorlar gidiyorlar.”*

M21 (13 yaşında kız çocuğu): *“Karakolda bir bayan avukat geldi, benimle konuştu, ilgileneceğini söyledi. Ama ifadeyi verdikten sonra ortadan kayboldu. Bir daha görmedim. Duruşmada başka bir erkek avukat vardı. Onu tanımyordum. Diğer duruşmalarında bu avukatı görmedim.”*

Adli sistem aktörlerinin sürekliliğine önem verilmemesi ve kolaylıkla değişebilir olmaları, bir anlamda onların da nesneleştirilmeleri anlamına gelmektedir. Destek kişisi bağlamında bir sürekliliğin olmayışı, mağdur çocuğun bireysel ihtiyaçlarının anlaşılması ve gözetilmesi için çocuk ve destek kişisi arasında

gelişmesi gereken güven ilişkisinin kurulamamasına yol açmaktadır. İkinci olarak, adli sistemde mağdur çocuğa yönelik olarak sunulan hizmetlerin de sürekliliği sağlanamamaktadır. Örneğin cinsel istismar mağduru çocukların adli sistemle mümkün olduğunca az temas etmelerini amaçlayan Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulaması, mağdur çocukların beyanının sonraki süreçlerde tekrar tekrar alınması sonucu işlevsiz hale gelmektedir. ÇİM ve adli görüşme odaları gibi mağdur çocuğun korunmasına yönelik yeni uygulamalar, sistemin bir kısmını çocuk ve mağdur odaklı göstermektedir ancak bu çocuk odaklı yaklaşım sistemin bütününde süreklilik arz etmediğinde etkili olmamaktadır.

Çalışmalar, çocukların bir destek kişinin varlığından duygusal destek sağladıklarını, ayrıca endişe düzeylerinin azalmasının beyanlarını daha doğru şekilde vermelerini de etkilediğini göstermektedir (Barry vd., 2006, s. 17; McAuliff vd., 2013). Çocuklar için adli süreçte sunulacak desteğin ve destek kişilerinin sürekliliği çok önemlidir. Ancak adli sistem içerisinde, mağdur çocuğu adli sürece dahil olduğu andan itibaren bilgilendirecek, destekleyecek, çocuk ve gerekli durumlarda ailesi için ulaşılabilir olacak bir destek kişisi bulunmamaktadır. Sosyal çalışma görevlileri veya adli görüşmeciler, çocuğun adli süreçte psikolojik açıdan korunmasına yönelik tedbirlerin ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde etkili kişiler olarak görülseler de, çocukla sürecin her aşamasında farklı sosyal çalışma görevlisinin temas etmesi bütüncül bir çocuk odaklı işleyişi imkansız kılmaktadır.

3.3. İletişim Sorunları

Adli süreçlerde, mağdura saygılı ve hassas yaklaşılması, suçlayıcı ve itibarını zedeleyici bir dil kullanılmaması, mağduriyetinin hafife alındığını hissettiren bir tutum ortaya konulmaması mağdurun adli süreçlerde örselenmemesi açısından önemlidir. Adli sistem çalışanlarının çocuğa yönelik suçlayıcı veya inanmayıcı tutumu, anlaşılmadığı ve kendisine adil yaklaşılmadığı duygusunu pekiştirerek mağdur çocuğun ikincil mağduriyetine etki edebilmektedir. Bu tutum, zaman zaman çocuğun şikayetçi olmaktan kaçınmasına, mevcut şikayetinden vazgeçmesine de neden olabilmektedir. Çalışma kapsamında görüşme

yapılan mağdur çocuklar, adli sistem aktörlerinin kendilerine ilişkin suçlayıcı ve inanmayan tutumundan rahatsız olduklarını sıklıkla dile getirmişlerdir:

M10 (17 yaşında kız çocuğu): *“İfademi alan bir bayan vardı. Sorduğu sorular rahatsız etti. Cevap vermek istemedim. Acaba hayal görmüş olabilir misin? Zorla mı oldu, isteyerek mi gibi sorular sordu. Benim bu duruma düşmek aklımın ucuna bile gelmezdi. Hiç beklemediğim birinden zarar gördüm. Düşününce bile kendime zarar vermek istiyorum. Nasıl isteyerek başıma gelmiş olabilir ki?”*

M2 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Hâkim bir soruyu cevaplayamadım diye bana bağırdı. Birden bağırmasından ürktüm. Boğazım kenetlenene kenetlenene cevap verdim. Hâkim beyin tutumu iyi değildi, bana karşı tutumunu beğenmedim”*

M16 (17 yaşında kız çocuğu): *“Duruşmada hâkim bana çok bağırdı. Benim söylediklerime kızdı. Bir şey sorduğunda en ince ayrıntısına kadar yanıtlamaya çalışıyordum. Bana bağıırıyordu, “ben sana onu mu sordum” diyordu. Benim sinirsel bir hastalığım vardı, psikiyatride tedavi görüyordum. Onunla ilgili bir şeyler söyledi. Bana inanmıyor gibiydi.”*

M9 (17 yaşında kız çocuğu): *“Birkaç kez karakola gittim. Polislerin genelde tutumu iyiydi. Ama birinde bir adam vardı, anlattığım şeylere inanmıyormuş gibi tavır koydu. Sen bence yalan söylüyorsun kızım filan dedi. Ben anlatırken ağzını yüzünü büküyordu. Ben çok sinirlendim.”*

Aile içi cinsel suç mağduru çocukların beyanlarının alınması sürecine ilişkin olarak yapılan bir araştırma, adli sistem çalışanlarının isnat edilen suçun aile içi bir suç olmasından ötürü mağdurun beyanlarına güvenme eğilimlerinin daha düşük olduğunu, mağdur içinse beyanı alınması sırasında yaşadığı suçluluk, utanç, korku ve belirsizlik hissinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Caribé ve Lima, 2015, s. 109).

Bu tip suçlarda çoğu zaman olayın tek tanığının aynı zamanda olayın mağduru olan çocuk olması, adli makamlar için gerçeğin ortaya çıkarılmasını güçleştiren unsurlardan biri olmaktadır. Aile içinde gerçekleşen suçun mağduru olan çocukların, kendilerine yakınlığı olan kişilere ilişkin beyanda bulunmaları

oldukça zordur. Cinsel suçlar dışında diğer tür aile içi şiddet suçlarında da çocukların çeşitli kaygılarla duruşmada ilk beyanlarının aksine beyanda bulunabildikleri ve olayı saklama eğiliminde olabildikleri sıklıkla görülmektedir. Mağdur çocuklar, bu tip durumlarda, bir aile üyesinin ceza alması, ailenin dağılması, diğer aile üyelerinin kendisini suçlaması, onların sevgisini kaybetme gibi konularda endişe ve suçluluk hissedebilir. Bu nedenle, mağdur çocukların endişelerinin neden ortaya çıktığını ve ne gibi sonuçlardan endişe ettiklerini dikkate almak, mağdur çocuğun adli sistem aktörleri ile iş birliği yapabilmesi ve adaletin doğru tecelli etmesi açısından önemlidir.

Çalışmalar suçun mağdur üzerinde yarattığı duygusal etkilere ilişkin basmakalıp beklentiler olduğunu ve bu beklentilere uyumsuz durumlar olduğunda kişilerin mağdura ilişkin yargılarının olumsuz yönde değişebildiğini ortaya koymaktadır (Lens vd., 2016, s. 46). Cinsel suç mağduru çocukların beyanının inandırıcılığına ilişkin algıyı değerlendiren bir çalışmada, kişilerin çocuk mağdurun duruşmada nasıl davranması ve nasıl beyan vermesi gerektiğine dair beklentilerinin olduğu ve çocuk yeterince ağlamaklı, gergin ve kendine güvensiz görünmediğinde, mağdur çocuğun beyanını tutarlı ve inandırıcı bulmama eğiliminde oldukları belirtilmiştir (McAuliff vd., 2012). Çocuğun beyanlarının doğruluğuna ve nasıl davranması gerektiğine ilişkin önyargı ve beklentiler, zaman zaman çocuğun özel hayatına ilişkin olumsuz yorumlar yapmaya varan iletişim hatalarına ve dolayısıyla ikincil mağduriyete yol açabilmektedir:

M12 (14 yaşında kız çocuğu): *“Polislerden biri bana inanmadı. “Erkek arkadaşın yapmıştır, doğruyu söylemezsen gider onu alır, getiririm” dedi.”*

M14 (17 yaşında kız çocuğu): *“Karakolda bazı polisler sinirliydi. Kendimizi çok rahat ifade edince, rahat olmamızdan sinirlenebiliyorlar. Çok konuştuğum için iki dakika sus dedi biri. Ama bu bir kez oldu. Diğerleri iyiydi.”*

M21 (13 yaşında kız çocuğu): *“İlk önce karakolu ben aramıştım. Yerimi ve durumumu söyledim. Gelip beni aldılar. Bana bilet parası için mi bizi aradın gibi şeyler söylediler. Benimle dalga geçer gibi davrandılar.*

Ben orada kendimi anlatmaya çalıştım. Ama bu şekilde yaklaştılar bana. Polisin biri özel hayatımla alakalı rencide edici bir şey söyledi. Sen şunu şunu yaptın gibi. İfade bittikten sonra yaptı bu yorumu ve bu beni çok rahatsız etti. Ben o yoruma cevap veremedim o anda.”

Özellikle aile üyelerine yönelik iddialarda ve istismara uğradığı iddia edilen çocuğun cinsiyeti kız ise çocuğun beyanının doğruluğunu sorgulayan tutum kendini daha çok göstermektedir (Moore vd., 2010). Bazı araştırmalarda ise mağdurun yaşının ona yönelik tutumun farklılaşmasında etkili bir faktör olduğu, çocuğun yaşının on ikiden büyük olduğu durumlarda, olaya ilişkin olarak mağdur çocuğa daha çok sorumluluk yükleme eğiliminin olduğu görülmektedir (Back ve Lips, 1998).

Mağdur çocuklarla gelişim düzeylerine uygun ve sağlıklı iletişim içeren bir adli görüşme gerçekleştirilmesi, adil bir yargılama açısından oldukça önemlidir. Özellikle cinsel istismar davalarında çocuk genellikle tek tanık olduğu için bu daha da önemlidir. Cinsel istismar mağduru çocuklar, özellikle olay kendilerine yakın bir tanıdık veya aile üyesi ile ilişkili ise, adli sistemde kendilerine inanılmayacağı, sert davranılacağı, suçlu veya hatalı görülecekleri gibi endişeleri taşımaktadır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdur çocukların deneyimledikleri bazı olaylar da bu endişelerini destekler niteliktedir:

M15 (15 yaşında kız çocuğu): *“Önce karakola gittim. Sonra Çocuk İzlem Merkezi’ne. Orada sorular sordular. Görüşme iyiydi ama olanları anlatırken çekindim. 7-8 saat kadar karakol ve hastane süreci sürdü. Karakolda üvey babamla karşılaştım ve bana hakaretler etti. Duruşmaya bir kez katıldım. Gergindim. Çünkü ailem beni tehdit ediyordu, korkutuyordu. Duruşmada olanları anlatırken zorlandım. Üvey babamla aynı yerde olmak kötüydü. Ayrı bir yerde ifadem alınsaydı iyi olurdu. Orada söyleyemedim. Psikoloğa söyledim.”*

M12 (14 yaşında kız çocuğu): *“Çocuk Şube’deyken, anneannem ve dayım (şikayetçi olduğu kişi) da oraya geldi. Önlerinden geçtim. Nenem yüzüme tükürdü, şerefsiz dedi. Duruşmada da dayımın ters ters bakmasından etkilendim. Dayımı ilk gördüğümde sinir krizi geçirdim. Ağladım, dışarı çıktım, ambulans*

geldi. Tansiyonumu ölçtüler, gittiler. Avukat “sakin ol” dedi. Su içtim, sakinleştim. İkinci kez duruşma salonuna girdiğimde konuştum. Duruşma salonunda bulunan diğer yabancı kişilerin salonda oturması, beni dinlemesi rahatsız etti.”

Çocukların bu endişeleri soruşturma evresindeki beyanlarını kovuşturma evresinde değiştirmelerine yol açabilmektedir. Bu nedenle mağdur çocuğa ilişkin bir destek ve rehberlik sistemi, çocuğun içinde bulunduğu olumsuz baskı ve yönlendirme unsurlarının tespiti açısından önemlidir. Mağdur çocuğun ebeveynleri de çocuklarının adli sistemde örselenmelerine ilişkin endişeler taşımaktadır. Bu endişelerini tetikleyen durumlar olduğunda, öfkeli ve iş birliğinden uzak bir tutum içine girebilirler ve bu tutum çocuklarının adli sisteme olan algılarını da etkileyebilir. Yapılan çalışmalar, ebeveynlerin ceza adalet sistemine yönelik olumsuz tutumlarının çocukları üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğunu desteklemektedir (Barry vd., 2006, s. 13). Bu açıdan, çocuk kadar ebeveynlerle görüşülmesi ve onların endişe ve sorularının azaltılması da önem taşımaktadır.

3.4. Fiziki Koşulların Yetersizliği

Adli sistemin çocuk odaklılıktan uzak olan bir diğer unsuru da fiziki mekanların mağdur çocukların ikincil mağduriyetini azaltacak şekilde düzenlenmemiş olmasıdır. Mağdur çocuklar bir yerden bir yere götürülürken veya karakol, savcılık, bekleme ve duruşma salonu gibi mekanlarda şüpheli, sanık, karşılaşmak istemedikleri aile üyeleri ile ya da mahremiyet duygularını zedeleyici şekilde yabancı kişilerle bir arada olmak durumunda kalabilmektedir. Mağdur çocuklar özellikle sanıkla aynı ortamda olmaktan ve duruşmada diğer kişilerin önünde konuşmak durumunda olmaktan, bu esnada kontrollerini kaybetmekten ve utanmaktan korkmaktadır (Nagia-Luiddy ve Waterhouse, 2009, s. 36). Görüşme yapılan mağdur çocuklar da, adli süreç içerisinde bu tip istenmeyen durumlarla karşılaştıklarını ve rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir:

M2 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Karakolda beni darp eden kişiyle aynı yerde oturdum. Beni çok rahatsız etti. Duruşmada da aynı yerde olmak kötüydü. İfadeler ayrı yerlerde alınsa daha iyi olurdu. Odada tek hâkim olsa çekinmezdim ama yalnız değildik. Odada başka insanlar da vardı. Rahat değildim. Hâkim bana soru sordu, ben cevapladım. Detaylı anlatmadım, özet gibi oldu anlatmam”.*

M21 (13 yaşında kız çocuğu): *“Karakola gittiğimizde rahatsız eden şahıs benden önce götürülmüştü. Onunla aynı ortamdaydık. Karşımda koridorda oturdu. Hala benimle konuşmaya çalışıyordu. Çok tedirgin oldum”.*

M1 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Karakoldan savcılığa giderken kavga ettiğimiz çocuklarla aynı polis aracında gittik. Orada biz arkada oturduk, kapalı yerde. Suçlu gibi hissettik”.*

Adli sürece ilişkin belirsizlik duygusu ve özellikle duruşma ortamında istemediği kişilerin önünde beyanda bulunmaya ilişkin endişeler, mağdur çocuk için oldukça yüksek düzeydedir (Barry vd.,2006, s. 12). Bu endişe ve belirsizliklerden ötürü mağdur çocuk ve ailesi adli süreçten kaçınma ve şikayetçi olmama yoluna gidebilmektedir. Adli süreçte çocuğun iş birliğinin artırılması ve ikincil örselenmenin azaltılması bağlamında, mağdur çocuğun ve ailesinin endişeleri ve sorularının dikkate alındığı bir adli görüşmenin mümkün olan en erken aşamada gerçekleştirilmesi, bu kaçınmaların önüne geçebilmek açısından önemlidir. Ayrıca çocuğun sanıkla yüz yüze gelmeye ilişkin endişelerinin olup olmadığı ya da beyanına ilişkin olarak bir baskı ve yönlendirme altında olup olmadığı da araştırılmalıdır. Çalışmalar sanıkla aynı ortamda olma veya duruşma ortamı nedeniyle yüksek endişe altında olan çocukların, olayla ilgili konuşma, olayı doğru ve detaylı şekilde anlatma konusunda daha az istekli olduklarını ortaya koymaktadır (Barry vd.,2006, s. 12). Görüşme yapılan mağdur çocuklar da benzer endişeleri ve kaçınmaları ifade etmektedir:

M20 (16 yaşında kız çocuğu): *“Adliyeye gelmekle ilgili endişem olmadı. Karakolda da ifade verdiğim için sorun olmadı. Ama açıkçası gelmek de istemedim. Sanığı görmek istemedim.”*

M14 (17 yaşında kız çocuğu): “Duruşmada annemle ikimiz yan yana duruyorduk. Biraz önde de üvey babam vardı. Acaba nasıl söyleyeceğim o varken diye korktum.”

M11 (17 yaşında kız çocuğu): “Duruşmaya bir kez katıldım. Hâkim soru sordu, aileme göndermezlerse diye korktum sorulara cevap verirken. Duruşmada ailem oradaydı. Herkes orada olduğu için utandım. Benimle yalnızken konuşsalar daha güzel olurdu.”

Çocukların duruşmada bulunması gerekli hallerde, duruşma salonunun fiziki koşullarının da çocuk için bir endişe ve korku kaynağı olması sık karşılaşılan durumlardandır. Çocuğun göz hizasının üstünde bulunan kürsü, hâkimlerin giydiği cüppe, sanığın bulunduğu kısmen kapalı alan gibi çocuk için yeni karşılaştığı ve stres verici olabilecek fiziki koşulların çocuğun kendini ifade etmesine engel olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulamada, duruşma salonlarının fiziki koşullarının mağdur çocuğun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi konusunda yeterli önlem alınmadığı görülmektedir:

M20 (16 yaşında kız çocuğu): “Duruşmada annem yoktu. Onu duruşma salonundan çıkardılar. Annem yanımda olsa daha rahat olurdum ama bana sormadan çıkardılar. Duruşmada biri kulağıma doğru ayağa kalk dedi. Televizyonda da ayağa kalkıldığını görüyordum, garipsemedim. Ama elimi kolumu nereye koyacağımı bilemedim ifade verirken.”

Mağdur çocukların beyanının alınması sırasında sesli ve görüntülü kamera çekimi yapılması uygulaması da fiziki koşulların ikincil mağduriyete etkisi bakımından değerlendirilmesi gereken uygulamalardandır. Kolluk, ÇİM, savcılık veya duruşma aşamasında adliyelerin fiziki koşullarına göre değişik yöntemlerle sesli ve görüntülü kayıt sağlanmaktadır. Bazı durumlarda adliyede çalışmakta olan bir personel vasıtasıyla, teknik donanımın daha iyi olduğu mekanlarda ise mekan içerisine entegre olmuş bir video kayıt sistemiyle çekim gerçekleştirilmektedir. Her durumda mağdur çocuğa beyanının kayıt altına alınacağına dair bilgi verilmelidir. Yapılan görüşmelerde, mağdur çocukların bazılarının kamera kaydından rahatsızlık duyduğu,

bazılarının da kendilerine kaydın neden gerekli olduğuna dair uygun bilgi verildiği durumlarda kamera kullanımından rahatsızlık duymadıkları değerlendirilmektedir:

M16 (17 yaşında kız çocuğu): *“Kamera çekimi beni rahatsız etti. Kameranın arkasında biri vardı, kim olduğunu bilmiyorum. Korktum ama niye korktum onu da bilmiyorum. Neden çekim yaptıkları konusunda bir bilgi vermediler.”*

M10 (17 yaşında kız çocuğu): *“Mahkeme salonunu televizyonlarda hem görüyordum, hep de merak ediyordum. Çekim yapılacağını bilmiyordum ama o rahatsız etti. Çekim yapılmasından zaten hoşlanmam, o yüzden rahatsız oldum.”*

M12 (14 yaşında kız çocuğu): *“Duruşmaya bir kez katıldım. Hâkim sorular sordu, kamera da vardı. “Kamera varsa konuşmam” dedim. Avukat, bir daha buraya gelmemem, anlatmamam için çekim yapıldığını söyledi. Ben de ifademi verdim.”*

Kamera çekimi konusunda uygun şekilde bilgilendirilmenin mağdur çocuklar için süreci kolaylaştırıcı etkisi, çocukların ceza adalet sistemine ilişkin bilgilendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Çocuğun adli süreçler ve işlemler hakkında bilgilendirilmesi adli sistem aktörleri ile iş birliği yapmasını kolaylaştırmakta ve yaşadığı kaygı ve belirsizliği azaltmaktadır.

3.5. Hukuki Bilgilendirme ve Terminoloji Sorunu

Adli sürece ilişkin bilgilendirmenin yanı sıra, ceza adalet sistemine dahil olan çocukların hukuki dil ve kavramlar konusunda da bilgilendirilmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Ceza adalet sisteminin metin dolayımı ilişkiler ağı içerisinde, adli sistem aktörlerinin ilgili işi hızlı ve etkili şekilde yürütmelerini ve kayıt altına almalarını sağlayan kurumsal bir dil ve terminoloji bulunmaktadır. Bu kurumsal dil, adli sistem aktörleri tarafından kurumsal işleyişi kolaylaştıran bir işleve sahip olsa da, adli sisteme dahil olan kişiler tarafından anlaşılır olmamaktadır. Gelişimsel ve deneyimsel düzeyleri itibarıyla hukuki dil ve pratiklere son derece yabancı olan çocuklar için bu mağduriyet daha büyük oranda olmaktadır.

Mağdur çocuklar, adli süreç içerisinde onlara onayları veya bilgileri için sunulmuş olan hukuki bir metni okumaya başladıklarında sıklıkla anlamadıkları yerler olduğunu görürler, ancak bu metinleri anlamamanın normal olduğunu onlara hissettirecek ve metinlerin üstünden onlarla birlikte geçecek bir kolaylaştırıcı yoktur. Adli sistemin hızlı bir şekilde işlerin halledilmesini önceleyen yönetim ilişkileri ağı, çocuğun bir an önce önündeki metni imzalamasını bekleyen adli sistem aktörlerinde kendini gösterir. Bu hegemonik ilişkiler ağı karşısında, hukuki bilgi ve dil konusunda dezavantajlı konumdaki mağdur çocuk çoğu zaman metni okumadan imzalar ve kendinden bekleneni yerine getirir:

M2 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Avukat bize haklarımızla ya da süreçle ilgili bir bilgi vermedi. Duruşmada da bir şeyler söyleniyor, “acaba bunlar ne söylüyor ya” diye aklımdan geçti. Kullanılan kelimeleri anlamadım.”*

M1 (17 yaşında erkek çocuğu): *“Olaydan sonra iki tane polis geldi. Biz ilk başta hastaneye gittik, çünkü arkadaşımızın kafası kanyordu. Doktora gidip adli rapor alınması gerektiğini kavgayı gören mahalleli söyledi. Hastaneye gidip darp raporu alın ve şikayetçi olun dediler. Polis bu konuda bir bilgi vermedi. Sadece ismimizi aldı ve karakola gelin dedi. Bize bilgi vermedikleri için hangi karakola gideceğimizi anlamadık, önce başka bir karakola gittik. Oradan doğru karakola gönderdiler.”*

Ceza adalet sisteminin işleyişi, hem soruşturma hem yargılama evresinde yüksek oranda olayların sözel anlatımına dayanmaktadır (Barry vd.,2006, s. 13). Çocukların gelişimsel düzeyine uygun bir dil kullanmak çocukların kendilerinden ne beklendiğini anlaması ve buna uygun şekilde kendilerini ifade etmeleri açısından oldukça önemlidir. Çocukların yaşlarına bağlı olarak hukuki süreçleri ve terminolojiyi anlama düzeylerini ölçen bir araştırmada, farklı yaş grubundaki çocuklarda hukuki kavramları ve süreçleri anlama becerisinin oldukça değişkenlik gösterdiği ve özellikle 10 yaşın altındaki çocukların hukuki kavramları yanlış anlama veya anlamama oranlarının oldukça yüksek olduğu; 10 yaşından büyük çocukların ise sorulan soruları televizyonda gözlemedikleri olaylar veya bir şekilde aşına oldukları başka hukuki kavramlarla ilişkilendirerek yanıtlamaya çalıştıkları gözlemlenmiştir (Saywitz vd., 1990). Bu sebeple, mağdur çocukların hukuki kavramları anlama düzeylerini değerlendirirken, “bu kavramı biliyor musun?” şeklinde sorular yöneltmek çocuğun gerçekten o kavramı bilip bilmediğini anlamak için yeterli olmayacaktır. Çocukların beyanlarındaki tutarsızlıkların oluşma nedenlerinden biri de bu kavramları çoğu zaman gerçek anlamlarını bilerek kullanmıyor olmalarıdır. Bu nedenle, mağdur çocuğun gelişimsel düzeyinin dikkate alındığı, uygun ve anlaşılır bir dille soruların sorulduğu bir beyan alma sürecinin bu konuda eğitim almış bir profesyonel tarafından uygun bir ortam ve yeterli zaman sağlanarak yürütülmesi gerekmektedir.

Mağdur çocuklarla yapılan adli görüşmelerde hukuki terminolojinin kullanılma sıklığının değerlendirildiği bir araştırmada, hâkimler tarafından hukuki kavramların kullanımının beklenilenden oldukça sık olduğu belirtilmiştir (Oliveira vd., 2014). Bu durum çocukların sorulara cevap vermekte tereddüt etmesi ya da tutarsız cevap vermeleri ile sonuçlanabilmektedir. 5-13 yaşları arasındaki cinsel istismar mağduru çocuklarının beyanlarının alımına ilişkin sorunları ortaya koyan bir araştırmada, savcılarının yüksek oranda dil açısından karmaşık, kafa karıştırıcı, yönlendirici ve kapalı uçlu sorular sordukları ve mağdur çocukların nadiren anlamadıkları sorulara açıklık getirilmesini istedikleri ve çoğu zaman bu tip sorulara cevap vermeye çalıştıkları gözlemlenmiştir (Zajac vd., 2003).

Adli sistem aktörlerinin, suç mağduru çocuklarla iletişimde zorlandıkları hususlara değinen bir araştırmada, hâkimlerin çocukla görüşme konusunda eğitimi olmadıklarını, çocuklara cinsel eylemlere ilişkin sorular yöneltilirken, çocukluklarından hatırladıkları terimleri ve kavramları kullandıklarını ve doğru terminolojinin ne olması gerektiğini bilmediklerini göstermektedir (Roque vd., 2014). Hukuki dilin yol açtığı orantısız iktidar ilişkisinin yanı sıra, adli sistem aktörlerinin mağdur çocukla doğru iletişim kurma konusunda bilgi ve eğitim eksiklikleri, mağdur çocuğun ikincil mağduriyetini arttıran etmenlerden olmaktadır.

Mağdur ocukla yetişkinmiş gibi görüşme yapmak, gelişimsel dönemine uygun olmayan dil ve kavramları kullanmak, çocuğun sorulan soruları yanlış anlamasına yol açarak, beyanının güvenilirliğini ve tutarlılığını düşürebilir. Araştırmalar, ocukların yaşa göre farklılaşan hafıza, dil, muhakeme, bilgi düzeyi, duygusal ve sosyal olgunluk ve telkine yatkınlık gibi özelliklerinin yeterince dikkate alındığı ve çocuğun cevaplarının gelişimsel düzeyine uygun değerlendirildiği bir adli görüşmenin sağlıklı bir beyan alımı açısından önemini ortaya koymaktadır (Saywitz vd., 1990). Bu bağlamda, görüşmeye ilişkin bu hususların dikkatle ele alınabilmesi için, görüşmelerin standart bir değerlendirme prosedürü içerisinde gerçekleşmesi ve bu konuda eğitim almış adli sistem aktörlerince gerçekleştirilmesi önemlidir.

4. SONUÇ

Kurumsal etnografik yöntemde görüşmelerin amacı katılımcıların kişisel deneyimlerinin dinlenilmesinin yanı sıra, yer aldıkları son derece yapılandırılmış iş organizasyonu içerisinde, işe ilişkin metinsel süreçlerin ve diğer prosedürlerin nasıl aktive olduğunun, nasıl ilerlediğinin ve işin etkin yürütülmesini kolaylaştıran kurumsal dilin ve yönetim ilişkileri ağının anlaşılmasıdır (Daniel, 2008, s. 255). Kurumsal etnografya, araştırmaya bir başlangıç noktası ve insanların bir arada çalıştığı gerçek bir kurumsal ortama ilişkin bir sorunsal ile başlar. Araştırmanın başlangıç noktası, bakış açısına başvurulmuş ve birincil bilgi kaynağı olanların oluşturduğu deneyimler, duruş noktaları veya bakış açılarıdır. Birincil bilgi kaynağı olan grubun bakış açısı, bu grubun özelliklerini taşıyan tüm kişilerin deneyimlerini veya duruşlarını yansıtmaya amacı gütmektedir. Onların deneyimleri, probleminin araştırılması için yol gösterici bir başlangıç noktası olur ve araştırmacı kurumsal süreçleri incelerken kurumsal eylemlerin bu grup üzerindeki etkilerini dikkate alır (DeVault, 2008, s. 5). Bu çalışmada ceza adalet sistemine mağdur çocuk sıfatıyla dahil olan mağdur çocukların deneyimleri kurumsal etnografik yöntem çerçevesinde araştırmanın birincil bilgi kaynağı olarak ele alınmış, adli süreçte mağdur çocuğa yönelik işleyiş ve organizasyona ilişkin gözlemlerle mağdur çocukların ikincil mağduriyetine etki eden yönetim ilişkileri ağı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamıza deneyimleri ve bakış açıları ile katkı sağlayan mağdur çocukların anlatımları doğrultusunda, ikincil mağduriyet yaşanan sorun alanları beş tema altında tartışılmıştır. Adli sistemin kurumsal gerçekliğinin çocuğun gerçekliğinden farklı olması, mağdur çocuklara yönelik hizmet sunumunda sürekliliği olmayan kişi ve işlemler, adli sistem aktörleri ile yaşanan iletişim sorunları, fiziki koşulların yetersizliği ve hukuki bilgilendirme ve terminoloji sorunları çocukların ikincil mağduriyet yaşadığı ana sorun alanları olarak ortaya konmuştur.

Çalışmada yer alan mağdur çocukların anlatımları, ceza adalet sistemine dahil olan mağdur çocukların ikincil mağduriyetlerini azaltmak bağlamında çeşitli yasal ve fiziki önlemler alınmaya çalışılsa da, bu uygulamaların bütünlüklü ve işlevsel şekilde işlemediğini ortaya koymaktadır. Çocuklarla ilgili birçok

ulusal ve uluslararası anlaşma, adli süreçler gibi çocukların tüm yaşamlarını etkileyebilecek süreçlerde, çocukların yaş ve gelişimsel düzeyleri ölçüsünde istek ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiğini vurgulasa da, çocuklar açısından oldukça önemli karar alma süreçlerinde çocukların seslerinin duyulmadığı görülmektedir (Komulainen, 2007). Çocuklar genellikle yetişkinler tarafından, özellikle karar almayı gerektiren adli süreçlerde, kendilerine ilişkin en doğru kararı verme becerisine sahip olmalarını sağlayacak duygusal, bilişsel ve deneyimsel olgunluktan uzak olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, çocukların adli süreçlere ilişkin öznel deneyimlerini ve düşüncelerini başlangıç noktası olarak ele alarak, onların fail özne konumlarının vurgulanmasını ve seslerinin duyulmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Adli süreçler için ise sadece onların seslerinin duyulmasını sağlamak yeterli değildir. “Gerçekten adli sürece dahil olmuş çocuklarla iletişim kurabiliyor muyuz ve bunu yaptığımızı nasıl anlıyoruz?” soruları da etkin ve adil bir yargılama için sorulması gereken sorulardan olmalıdır (Komulainen, 2007, s. 13).

Ceza adalet sisteminin metin dolayımı ilişkiler ağının sonucu olarak ortaya çıkan ikincil mağduriyetlerin en büyük öznelerinden biri adli sürece dahil olan mağdur çocuklardır. Çalışmaya dahil olan mağdur çocukların görüşleri, ceza adalet sisteminin kurumsal yapısı ve prosedürlerinin birçok biçimde ikincil mağduriyete neden olabildiğini açık şekilde ortaya koymaktadır. Metin dolayımı ilişkiler ağı tarafından organize edilen kurumsal işleyiş, adli sistem aktörlerinin gündelik iş rutinlerinde bir dosya ögesi olarak ele aldıkları mağdur çocuğa ilişkin tutumlarının mekanik ve duyarlılıktan uzak olmasına yol açabilmektedir. Adli sistemin önceliklerinin mağdurun ihtiyaçlarının önüne geçmesi sonucunda, mağdur çocuk kendini sürecin içerisinde aktif konumda yer alan, duyulan ve görülen bir birey olmaktan ziyade, yerine getirilmesi gereken prosedürlerin bir parçası gibi hissetmektedir.

Ceza adalet sisteminin işleyişi içerisinde, mağdur çocuğun mağduriyet yaşadığı olaya ilişkin deneyimi hukuki dil, kavramlar ve şablonlar kullanılarak adli sistemin ihtiyacı olan metin dolayımı bilgiye dönüştürülür. Mağdur çocuğun beyan alım süreci tamamlandığında, mağdur çocuğun bunu okuması ve doğruluğuna ilişkin imzalaması istenir. Çoğu çocuk için artık bu metin kendi deneyiminden farklılaşmıştır

ve anlaşılır değildir. Çocuğun öznel deneyimi, kurumsal işleyişi kolaylaştıran bir kavramsal çerçeve içerisine işlenerek yeni bir gerçekliğe dönüşmüştür. Çalışmada yer alan mağdur çocukların deneyimleri, adli sistemin yönetim ilişkileri ağı neticesinde, ceza adalet sisteminin kurumsal gerçekliği ve mağdur çocuğun gerçekliği arasında bir çatallaşma yaşandığını ve bu çatallaşmanın adli sistemde ikincil mağduriyetin oluşmasına neden olan etmenlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Kurumsal öncelik ve işleyişe bağlı olarak mağdur çocukların ikincil mağduriyetine yol açan diğer bir sorun alanı, çocukların mağduriyet yaşadıkları olayı tekrar tekrar anlatmak durumunda kalmalarıdır. Bu durum mağdur çocukların adli süreçte iş birliği yapmalarını engellemekte, hatta daha fazla örselenmemek adına şikayetçi olmama ya da şikâyetten vazgeçme yoluna gidebilmelerine yol açmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan görüşme ve incelemeler, istisnai haller dışında mağdur çocuğun beyanının bir kez alınmasına ilişkin yasal mevzuata rağmen, mağdurun kovuşturma aşamasında tekrar beyanının alınmasının neredeyse rutin bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır. Adli sistemin kurumsal gerçekliğinin çocuğun gerçekliği ile farklılaştığı noktalardan bir diğeri de, mağdur çocuk fiziki olarak adli sürece dahil olmasa bile dava devam ettiği sürece yoğun belirsizlik ve endişe yaşanmasına neden olan kurumsal zamanın ağır işlemesi sorunudur. Kurumsal zamanın uzunluğu çocuklar için oldukça örseleyici olabilmektedir. Bunun nedeni, çocukların adli sürece ilişkin yaşadıkları belirsizlik durumundan psikolojik olarak etkilenmeleri ve süreç tamamlanmadıkça yaşadıkları olumsuz durumu geride bırakarak yaşamlarında yeni bir aşamaya geçmekte zorlanmaları olarak değerlendirilebilir (Ben-Ariyeh ve Windman, 2007, s. 332). Kurumsal zaman adli sistem aktörleri için olağan ve alışıl gelmiş bir hızda ilerlese de, soruşturma evresinden kovuşturma evresine geçiş aşamasının bile aylar alabildiği süreçler, çocuklar için yaşadıkları birincil örselenmenin etkilerinin azalmasını ve gündelik yaşamlarına dönmelerini zorlaştıran unsurlardan biri olmaktadır.

Ceza adalet sistemi içerisinde mağdur çocuğa yönelik uygulamaların sürekliliği olmayan kişi ve işlemlerle yürütülmesi hususu da mağdur çocuklar için ikincil mağduriyete yol açan etmenlerdendir. Bütüncül ve sürekliliği olmayan bir işleyiş, mağdur çocuğun aynı olayları farklı kişilerle tekrar tekrar paylaşmak

durumunda kalması ve her bir aşamada benzer işlemlere maruz kalması nedeniyle oldukça örseleyici olmaktadır. Bu nedenle, mağdur çocuğun farklı adli sistem aktörleri ve benzer prosedürlere tekrarlayıcı şekilde maruz bırakılmasını önleyici, aynı zamanda çocuğu sürece hazırlayan ve süreç içerisinde destekleyen, bütüncül ve sürekliliği olan uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ancak bu uygulamaların çocuk odaklı bir yaklaşım ve duyarlılıkla, nitelik ve nicelik bakımından yeterli insan kaynağı desteği ile hayata geçirilmesi etkililik açısından önemlidir.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdur çocukların anlatımları, mağdur çocuk için daimi ve yetkin bir destek kişisi ve etkin ve sürekliliği olan bir mağdur çocuk destek sisteminin olmadığını ortaya koymaktadır. Ceza adalet sistemi içerisinde mağdur çocuğa adli süreçlerde destek sağlaması için görevlendirilmiş olan sosyal çalışma görevlileri ve çocuğun hukuki haklarının korunmasından ve hukuki yönden bilgilendirilmesinden sorumlu olan avukatlar, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında birçok kez değişebilmekte ve bu durum her seferinde çocuğun farklı kişilerle temas etmesine neden olmaktadır. Uygulamada genellikle, duruşmaya çağırılan sosyal çalışma görevlisi ve çocuğun vekili, çocukla yeterli ve sağlıklı bir ön görüşme yapmadan, mağdurun duruşmadaki beyanını dinlemesi sonrasında tüm mağdurlar için benzer yorumlarda bulunmaktadır. Her mağdurun özel bir vaka olarak ele alınmadığı, yeterli ön görüşme yapılmadığı ve uygun bir mesleki ilişkinin kurulmadığı ceza adalet sisteminde, mağdur çocukların yer aldığı adli süreçlerde sosyal çalışma görevlisi ve vekil bulundurulması uygulamasının bir prosedürden ibaret kaldığı gözlemlenmektedir.

Mağdur çocukların adli süreçlerde yaşadıkları bir diğer ikincil mağduriyet konusu da adli sistem aktörleri tarafından duyulmama, anlaşılmama, kendilerini yeterince ifade edememe, yargılanma gibi iletişim sorunları ile karşı karşıya kalmalarıdır. Çocuklar adli süreçte saygı görmeyi, hukuki bilgilendirme ve destekten daha memnuniyet verici olarak değerlendirmektedir (Ben-Ariyeh ve Windman, 2007). Çalışmamızda da benzer şekilde suç mağduru çocuklar, adli sistem aktörlerinin kendilerine yönelik olumsuz tutum ve davranışlarından oldukça olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda

mağdur çocukların en önemli ihtiyaçlarından birinin kendilerine birey olarak önem veren ve onlara saygı ile yaklaşan bir adli sistem olduğu değerlendirilmektedir.

Adli süreç içerisinde mağdur çocuğun şüpheli, sanık, istenmeyen aile üyeleri ya da diğer yabancı kişilerle aynı fiziksel mekânda olmaları da fiziki koşulların yetersizliğinden kaynaklanan bir ikincil mağduriyet durumu oluşturmaktadır. Bu bağlamda çeşitli pilot illerde yakın zamanda uygulanmaya başlayan adli görüşme odaları uygulaması, duruşma salonunun ve bekleme alanının fiziki koşullarından kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması açısından oldukça önemlidir. Ancak mağdur çocukların beyanının adli görüşme odalarında alınmasının hâkim veya savcının takdir yetkisine bırakılması, dava konusuna göre bir değerlendirme yapılıp, çocuk açısından daha az örseleyici olarak değerlendirilen davalarda yer alan mağdur çocukların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine yol açabilir. Cinsel istismar mağduru çocuklar için adli görüşme odalarının gerekliliği tartışılmaz boyuttadır ancak ceza adalet sistemine dahil olan her çocuk için adli sistem içerisinde ikinci kez örselenmenin azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

Hukuki bilgilendirme eksikliği ve mağdur çocukların hukuki dil ve terminolojiye yabancı olmalarından kaynaklanan ikincil mağduriyetler, çocukların adli süreç içerisindeki dezavantajlı konumlarını pekiştirdiği gibi, adil ve etkili bir yargılamanın gerçekleştirilmesini de tehlikeye sokmaktadır. Yüksek yargıdan adliyelere ve kolluğa kadar adli sistemde görev yapan tüm aktörleri birbirine bağlayan metin dolayımı ilişkiler ağı ve hukuki dil, sistemin etkili işleyişi açısından gereklidir. Ancak bu dil ve metin dolayımı yönetim ilişkileri, adli sistem aktörlerini, hizmet alıcılara göre ayrıcalıklı ve güçlü bir konuma sokmaktadır. Çoğu insan için adli sistemin ürkütücü olmasının nedenlerinden biri bu güçlü kurumsal yönetim ilişkileri ağı karşısında hissedilen yabancılaşma ve yetersizlik duygusudur. Özellikle çocuklar, yaşları ve gelişim dönemleri itibarıyla adli sistemde kendilerini daha çaresiz hissetmekte, olan biteni ve kendilerinden bekleneni anlayamamakta ve bu konuda hassas davranılmadığında iş birliği yapmaktan kaçınmaya başlamaktadır.

Ortaya konulan tüm bu hususlar, ceza adalet sisteminin ceza yargılamasına odaklı işleyişini yavaşlatmayan, onunla birlikte işleyen ve adli süreçte mağduru destekleyen ve koruyan ayrı bir mağdur çocuk destek sistemine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Suç ve ceza odaklı adalet sisteminden, aynı zamanda mağdur odaklı olmasını beklemek, bir kişinin aynı anda iki gözlüğü gözünde bulundurmasını istemek gibidir. Ana önceliği bu olmayan bir sistem için, mağdur çocuğu adli süreçte ikincil mağduriyetten korumak ancak ek bir yük ve kâğıt üstünde gerçekleştirilmesi gereken bir prosedür anlamına gelecektir. Bu nedenle ceza odaklı adalet sisteminde ayrı ve bu hususta uzmanlaşmış bir mağdur çocuk destek sistemi oluşturulmalıdır. Bu sistemin tek rolü, mağdur çocuğun beyanının duruşmaya sokulmadan, özel bir odada alınması ile sınırlı olmamalıdır. Mağdur çocuğa ilişkin gerçekleştirilen tüm kurumsal işin, ikincil mağduriyetin önlenmesi açısından izlenmesi bu sistemin görevi olmalı ve mağdur çocuğun ihtiyaçlarının belirlenmesi için gerekli tüm kurumsal bilgi ve belgeler mağdur destek sisteminin erişimine açık olmalıdır. Mağdur çocuk destek sisteminin mağdur çocuğa yönelik tedbirlerin alınması ve uygulamasının takibi konusunda da aktif rolünün olması gerekmektedir. Bu bağlamda, mağdur çocukların deneyimlerini önceleyen bu çalışmanın, ikincil mağduriyet konusunda gerçekleştirilecek benzer çalışmalara ışık tutacağı ve çocuk dostu bir ceza adalet sisteminin gerçekleştirilmesi için politika yapıcılar ve karar alıcılar tarafından atılacak adımlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. SUMMARY

In criminal justice system, child victims are subjected to secondary victimization in addition to the primary victimization that puts them into judicial process. The purpose of this study is to reveal the connection between the secondary victimization experienced by child victims and institutional functioning and organization of judicial system in the light of the institutional ethnographic method. According to the institutional ethnography, ruling relations refer to a power relation in which inequalities are produced between internal actors of the institutions and external agents by objectifying and textualizing the experiences of individuals with the help of regulatory frameworks. How ruling relations organize and shape social relationships and daily activities is not completely visible but these deeply embedded ruling relations network cause a bifurcation between the actually experienced and institutionally organized experience. Institutional ethnography aims to make these ruling relations visible by examining the connections between daily life experience of individuals and institutional functioning. In the study, the experiences of children, who are included in the criminal justice system as child victims are considered as the primary information source of the research within the framework of the institutional ethnographic method. In this context, semi-structured interviews were carried out with 24 children who were included in the judicial system as child victim and processes and organization of the judicial system for child victim were examined. In accordance with the narratives of the victim children who contributed to the study with their experiences and perspectives, the problem areas leading to secondary victimization were discussed under five themes. These five problem areas that children experience secondary victimization are that the institutional reality of the forensic system is different from the reality of the child, persons and processes do not have continuity in the provision of services for child victims, insufficient physical conditions, unhealthy communication with judicial system actors and lack of a counselling on legal process and terminology. Experiences of child victims included in the study reveal that although various legal and physical measures are tried to be taken in the context of reducing the secondary victimization, these practices do not function in an integrated and

functional manner and there is a lack of a holistic and functional child victim support process in criminal justice system.

5. KAYNAKÇA

- Balo, Y.S. (2013). *Çocuk Koruma Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Back, S., & Lips, H.M. (1998). Child Sexual Abuse: Victim Age, Victim Gender, and Observer Gender As Factors Contributing To Attributions Of Responsibility. *Child Abuse and Neglect*, 22, 1239-1252.
- Barry, L., Nixon, K., Tutty, L., & Wyllie, K. (2006). *A Review of The Calgary Child Witness Preparation Program: Issues and Implications For Child Witnesses and The Criminal Justice System*. Calgary AB: RESOLVE Alberta.
- Ben-Arieh, A., Windman, V. (2007). Secondary Victimization of Children in Israel and the Child's Perspective, *International Review of Victimology*, 14, 321–336.
- Campbell, R., Raja, S. (1999). Secondary Victimization of Rape Victims: Insights From Mental Health Professionals Who Treat Survivors of Violence. *Violence and Victims*, 14(3), 261-275.
- Caribé, J.B & Lima, I. (2015). Testimony Without Harmful Effects: Full Protection of The Child Victim Of Intrafamilial Sexual Abuse. *Journal of Human Growth and Development*. 25(1): 108-116.
- Daniel, Y. (2008). The Textualized Student: An Institutional Ethnography of a Funding Policy For Students With Special Needs In Ontario. M. Devault (Ed.). *People at Work: Life, Power and Social Inclusion in the New Economy* içinde (s. 248-266). New York: New York University Press.
- Demir Gürdal, A. (2015). Reflecting Upon the Testimonies of Child Sexual Abuse Victims, Adela Elena Popa, Hasan Arslan, Mehmet Ali Icbay, Tomas Butvilas (Ed.),. *Contextual Approaches in Sociology* içinde (s. 21-39). Frankfurt am Main, [Germany]: Peter Lang Edition.
- DeVault, M. L. & McCoy, L. (2006). Institutional Ethnography: Using Interviews to Investigate Ruling Relations. D.E. Smith (Ed), *Institutional Ethnography As Practice* içinde (s. 15-44). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- DeVault, M. L. (ed.). (2008). *People at Work: Life, Power, and Social Inclusion in the New Economy*. New York, NY: New York University Press.
- Erzurumluoğlu, B. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliğinde Suç Mağdurlarının Haklarının Korunması: Türkiye ‘Sanık Merkezli’ Adalet Sisteminden ‘Mağdur Merkezli’ Adalet Sistemine Geçiş

- Sürecinin Neresinde Bulunmaktadır? *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(13), 77-98
- Grahame, P. R., & Grahame, K. M. (2009). Points of Departure: Insiders, Outsiders, and Social Relations In Caribbean Field Research. *Human Studies*, 32(3), 291–312. doi:10.1007/s10746-009-9121-5.
- Kırımsoy, E., Acar, H., Yokuş Sevik, H., Kaynak, H., Aydın, M., Antakyalıoğlu, Ş., Özdemir, U., Mutlu, Y. & Baykara Acar, Y. (2013). Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı, Kolaylaştırıcılar için Vaka Temelli Eğitim Kitabı, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF, Türkiye
- Komulainen, S. (2007). The Ambiguity of The Child's 'Voice' in Social Research. *Childhood*, 14(1): 11–28.
- Lens, K.M., Van Doorn, J., Lahlal, E., Pemberton, A., & Bogaerts, S. (2016). Observers Reactions to Victim Impact Statements: A Preliminary Study Into the Affective and Cognitive Responses. *International Review of Victimology*, 22(1), 45–53.
- McAuliff, B. D., & Kovera, M. B. (2012). Do Jurors Get What They Expect? Traditional Versus Alternative Forms of Children's Testimony. *Psychology, Crime and Law*, 18, 27–47. doi:10.1080/1068316X.2011.613391.
- McAuliff, B. D., Nicholson, E., Amarilio, D., & Ravanshenas, D. (2013). Supporting Children in U.S. Legal Proceedings: Descriptive and Attitudinal Data From A National Survey of Victim/Witness Assistants. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19, 98–113. doi:10.1037/a0027879.
- Moore, S, Agbo-Quaye, S. & Wager, N. (2010). Attributions of Victim-Blame In The Case of Child Sexual Assault: The Influence of The Child's Gender, and The Gender and Parental Status of The Participant. Buckinghamshire New University BPS Division of Forensic Psychology Annual Conference 22-25 Haziran 2010: University of Kent
- Nagia-Luidy, F. & Waterhouse, S. (2009). Oiling The Wheels Of Justice? The RAPCAN Child Witness Project, *SA Crime Quarterly*, 29, 35-43.
- Oliveira, A., Sacau, A, Jóluskin, G., Toldy, T. & Morais, J. (2014). In the Course of This Legal Proceeding... The Use Of Legal Terminology When Interviewing Children In Court. 15th International Conference of Investigative Psychology London, 8-10 Nisan 2014.

- Orth, U. (2002). Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 15(4), 313:324
- Öztan, E. (2013). Dorothy Smith'in Sosyal Bilim Yaklaşımı ve Kurumsal Etnografya. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 35-56.
- Pence, E. (1997). Safety for Battered Women in a Textually-Mediated Legal System. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Toronto Üniversitesi.
- Roque, E.M., Ferriani, M., Gomes, R., Da Silva, L.M., & Carlos, D.M. (2014). Justice System and Secondary Victimization Of Children and Adolescents Victims Of Sexual Violence In The Family. *Saude soc. [online]*, 23(3), 801-813.
- Saywitz, K.J., Jaenicke, C., & Camparo, L. (1990). Children's Knowledge of Legal Terminology. *Law and Human Behavior*, 14, 523–535.
- Selvaraj, S. A. (2014). Institutional Ethnography, Adult Education and Program Planning: A Contribution to Critical Research. Adult Education Research Conference. <http://newprairiepress.org/aerc/2014/papers/80>.
- Smith, D. E.(2005). Institutional Ethnography. A Sociology for People. NY: Altamira.
- Tekin Babuç, Z. (2018). *Adli Sistemde Suç Mağduru Çocuğa Yönelik İşleyişin Kurumsal Etnografik Yöntemle Sosyolojik Analizi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Wemmers, J. (2013). Victims' Experiences In The Criminal Justice System and Their Recovery From Crime. *International Review of Victimology*, 19(3), 221–233.
- Zajac, R., Gross, J. & Hayne, H. (2003) Asked and Answered: Questioning Children in the Courtroom Psychiatry. *Psychology and Law*, 10(1), 199–209.